

Žilinská univerzita v Žiline
Univerzita tretieho veku

**História novodobého priemyslu - mesta Zvolen,
od konca 19. storočia do 1989 na zberateľských
materiáloch.**

Vypracoval/a: Roman Szabó
Vzdelávací program: Zberateľstvo

Ak. rok: 2023/2024
Semester: letný

Po ročníkovej práci, ktorú som písal v prvom roku štúdia, so zameraním na prezentáciu okresu Zvolen na pohľadniciach, som sa vďaka získaným informáciám aj s ohľadom na históriu a priemysel, zákonite rozhodol vytvoriť ročníkovú prácu na tému „ História novodobého priemyslu mesta Zvolen na zberateľských materiáloch od konca 19.storočia do roku 1989 „, to prostredníctvom predmetu svojho zberateľského záujmu - hlavne pohľadníc, filatelistického materiálu a firemných odznakov v rámci študijného programu Zberateľstvo.

Osídľovanie súčasného územia Zvolena sa podľa doložených vykopávok začalo v období paleolitu / cca 5000 rokov p.n.l. /, čo svedčí o tom, že toto územie bolo veľmi zaujímavé pre našich predkov hlavne z dôvodu vyššie uvedených faktorov. Spočiatku bolo hlavným zameraním pôvodných obyvateľov poľnohospodárstvo pôsobiacich ťažba dreva, nakoľko bolo okolie Zvolena bohaté na lesy a samozrejme neskôr vznikali remeslá a obchod. Veľmi dôležitým faktorom pre rozvoj mesta bola ťažba nerastných surovín, drahých kovov, rozvoj hutníckeho priemyslu, ktoré sa rozvíjali v okolitých mestách. Vzhľadom na prepravu výrobkov a rudy sa stal Zvolen významnou dôležitou križovatkou, ktorou prechádzala významná obchodná cesta VIA MAGNA. Bola to severo - južná cesta, spájajúca centrálnu časť Uhorska s Poľskom, respektíve Baltickým morom. Od 14.storočia vzhľadom na právo mesta konať výročný trh, sa výrazne začal rozvoj remesiel a vznik cechov.17. a 18. storočie je charakteristické najväčším rozvojom cechovej výroby. / Príklady cechových predmetov **obrázok 1 a 2**. S príchodom nového spoločenského a ekonomického systému - kapitalizmu, dochádzalo k novým ekonomickým potrebám a zároveň

sa výrazne začínal meniť život obyvateľov Zvolena a jeho blízkeho okolia po všetkých stránkach. Taktiež začalo vznikať viacero významných závodov, ktoré v majetkovo - vlastníckych, rozvojových a výrobou orientovaných podobách, pretrvali niektoré až dodnes a zároveň podnietili vznik aj iných významných podnikov. **Tie najvýznamnejšie, si Vám predstavím vo svojej ročníkovej práci.**

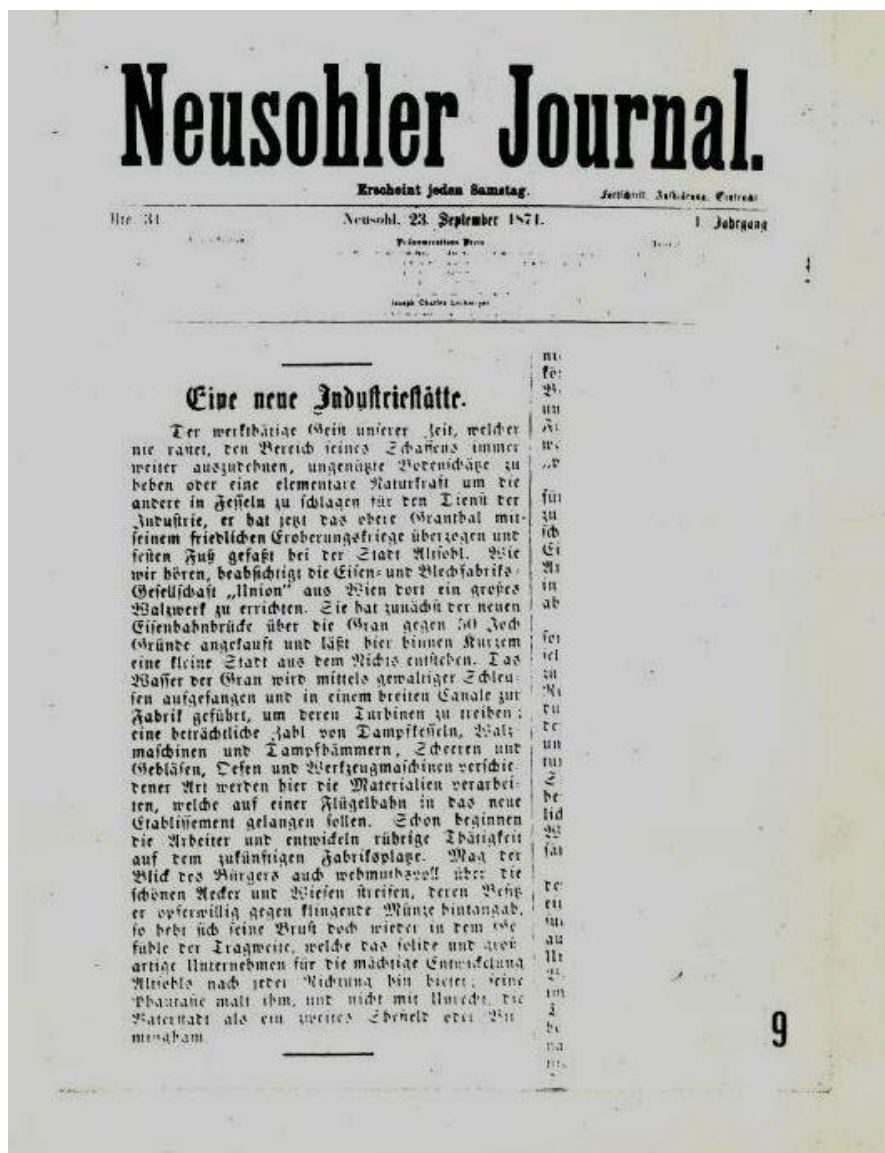
Obr.č 1 - Pečatidlo mäsiarskeho cechu Zvolen, tipárium, cca roky 1646 – 1666. / z fondu LDM /

Obr.č.2 - Truhlica krajčírskoho cechu Zvolen, rok 1840. / z fondu LDM /

2.1.Továreň na plech UNION

„Výsadná cisárska a kráľovská železiarska a banská spoločnosť UNION „ / to bol presný názov spoločnosti /, vznikla v roku 1871 spojením železiarní Johann Adolf Hütte / Judenburg v Štajersku, s Wällesdorfskou plechárňou za účinnej spoluúčasti rakúskeho bankového kapitálu Wiener Bankverein. **Obrázok č.3.** Už v roku svoj-ho vzniku hľadá spoločnosť možnosti rozšírenia výroby v uhorskej časti monarchie a vyberá si Zvolen. Svoje rozhodnutie odôvodňovala blízkosťou železničnej stanice, možnosťou využitia vodnej energie, blízkosťou dostatočného množstva paliva - drevnej hmoty, ako aj existenciou uhoľných ložísk v blízkom Badíne. Spoločnosť prechádza pomerne rýchlym rozvojom a taktiež aj vlastníkymi zmenami. Výroba medzi rokmi 1901 až 1916 stúpla približne o 300% .

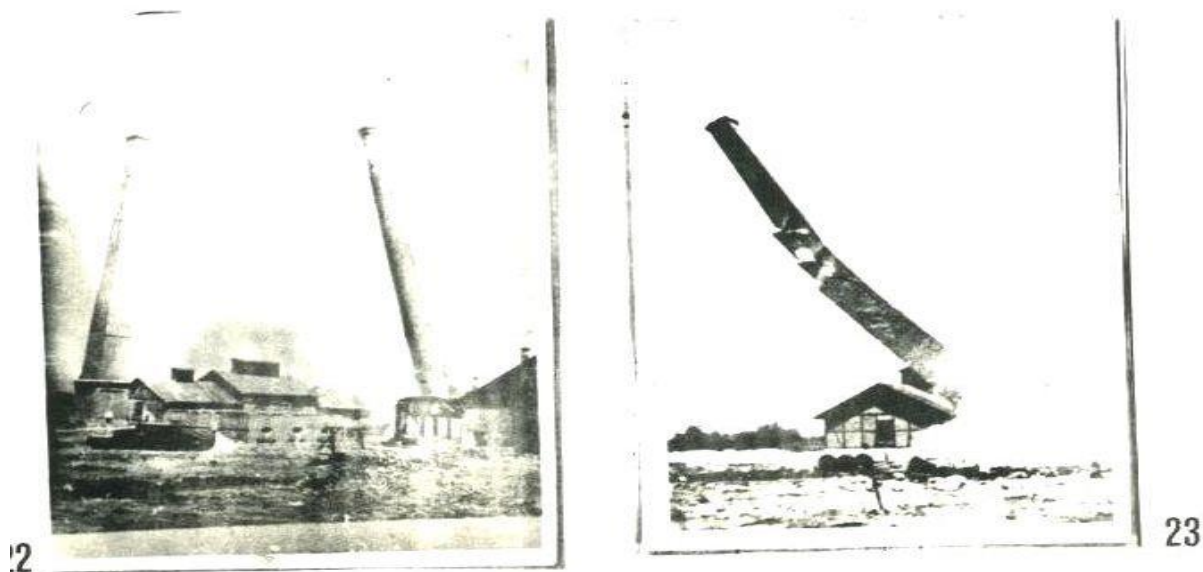

Obr.č.3 - Článok z novín Neusohler Journal o začatí výstavby fabriky UNION.

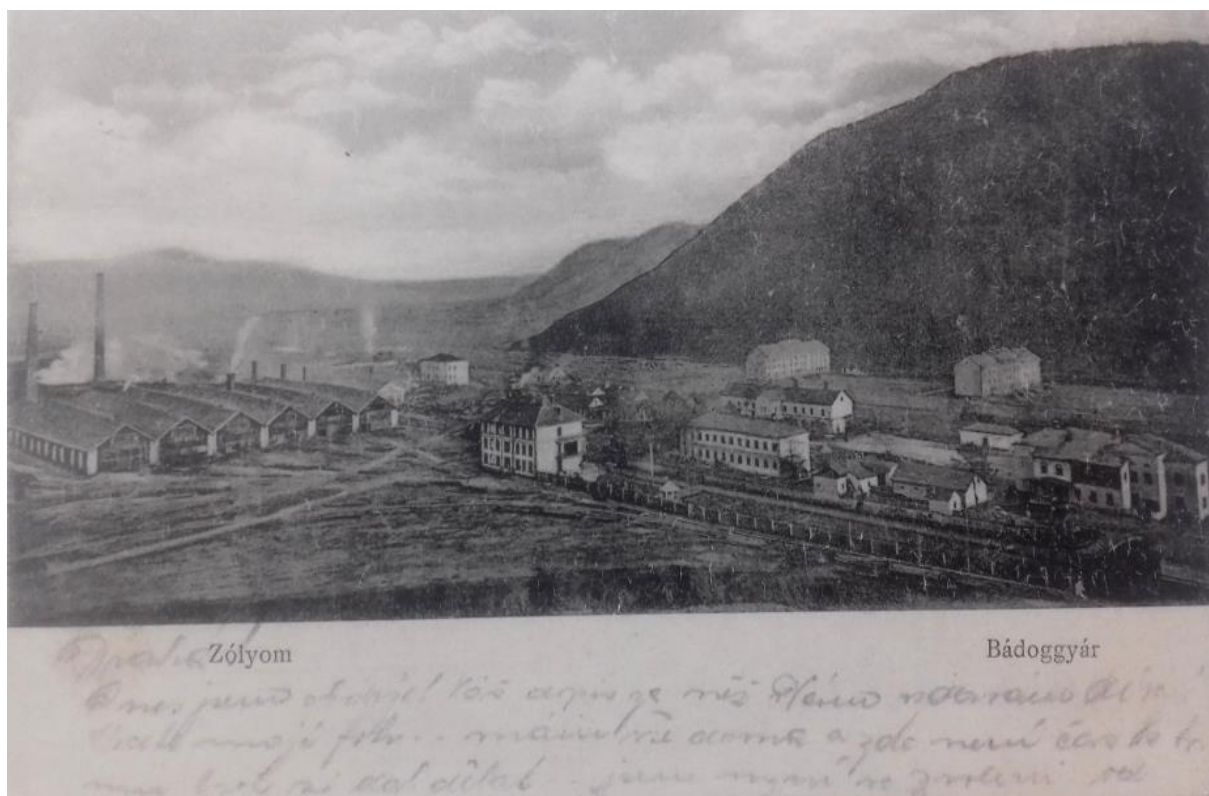
Zvyšujúcim sa politickým napätím v Európe a samotným rozpútaním 1.svetovej vojny, sa situácia mení a má veľký vplyv aj na fungovanie UNIONKY a jej pracovníkov. V priebehu prvej svetovej vojny sa výroba postupne preorientúva na vojenskú produkciu. Do novovzniknutého štátneho útvaru - Prvej Československej republiky, vstupuje UNIONKA s veľmi nejasnou perspektívou. Nový, československý štát, neprevzal garancie bývalého režimu a navyše nemohol potrebovať podnik, ktorý bol v stave konkurovať podnikom, ktoré nový štát výrazne preferoval. Tak sa rozhodla Rimamuránska spoločnosť, ktorá v tom čase vlastnila UNION-ku, v roku 1922 zastaviť prácu a UNIONKU

postupne likvidovať. Revolučné procesy, útlm výroby, nezáujem zo stany štátu podporiť zachovanie výroby v UNIONKE, zadlženosť fabriky, spôsobujú ďalší útlm výroby. Rok 1922 sa začína v znamení pokračovania zhoršovania situácie. Od 12. Septembra toho istého roku, UNIONKA pozastavuje výrobu následkom zastavenie objednávok, predbežne na 8 dní. 25. septembra 1922 obdržali všetci robotníci 14 dňovú výpoveď. Čiastočná nádej nastala v roku 1925, kedy sa rozšírila informácia o tom, že v areáli UNIONKY sa má zriadiť závod na výrobu celulózy, bohužiaľ nezrealizovalo sa z toho zámeru nič. Naopak, stroje a iné zariadenia boli odpredané konkurenčným železiarskym spoločnostiam, časť zničená ako železný odpad a objekty boli postupne búrané, takže po bývalej fabrike dnes nie je zachované skoro nič.

Obrázky 4 až 9.

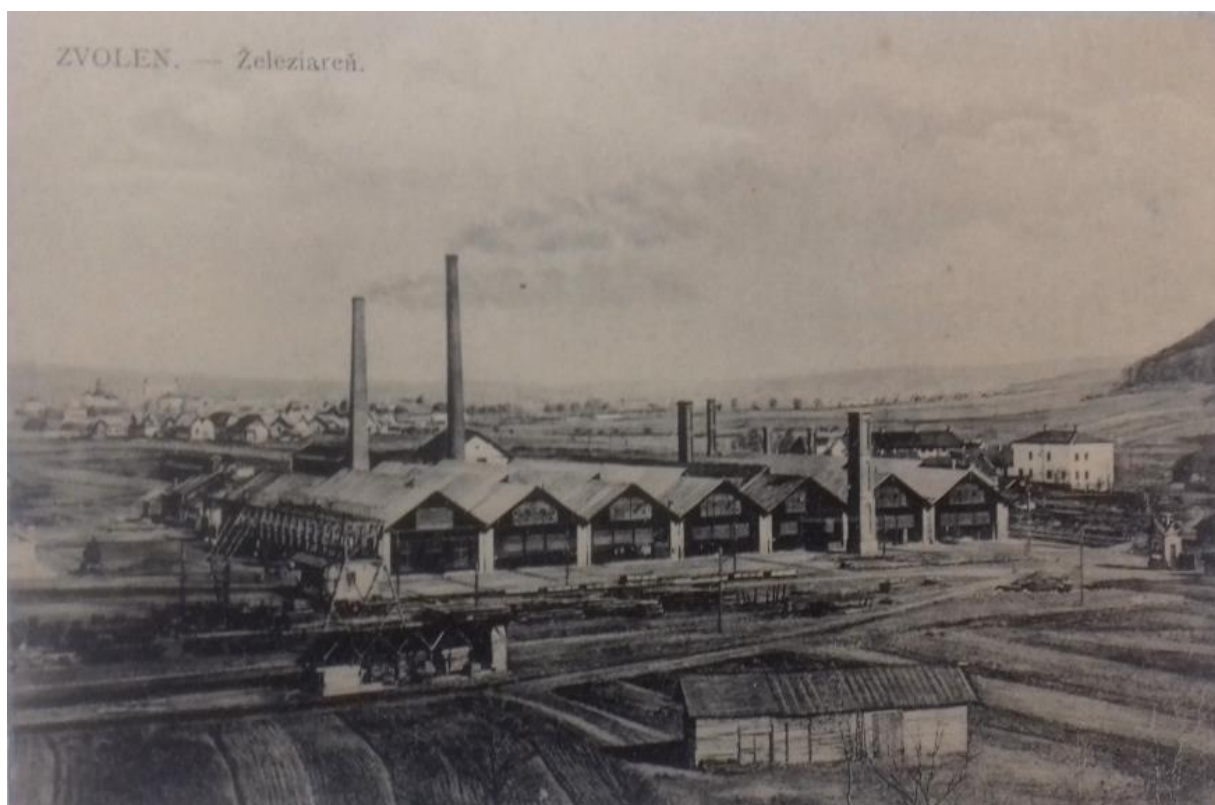

Obr.č.4 - Archívne zábery na búranie posledných fabrických komínov 24.5.1933, 11:45 hod

Obr.č.5 - Pohľadnica - záber na areál továrne cca rok 1905. / vydavateľ Samu Schlesinger, Zvolen /

**Obr.č.6 - Pohľadnica - záber na hlavnú výrobnú halu továrne cca rok 1905-1907
/ vydavateľ Knihkupectvo Haas a Hašek, Zvolen /**

Obr.č.7 - Pohľadnica - záber na hlavnú výrobnú halu továrne cca rok 1931.

Obr. č.8 - Pohľadnica - záber na ubytovacie baraky zamestnancov továrne cca rok 1907.

Obr.č.9 - Pohľadnica - záber na administratívnu budovu továrne cca rok 1916.

2. 2. Zvolenské železničné dielne a lokomotívne depo - Železničné opravovne a strojárne Zvolen, a.s.

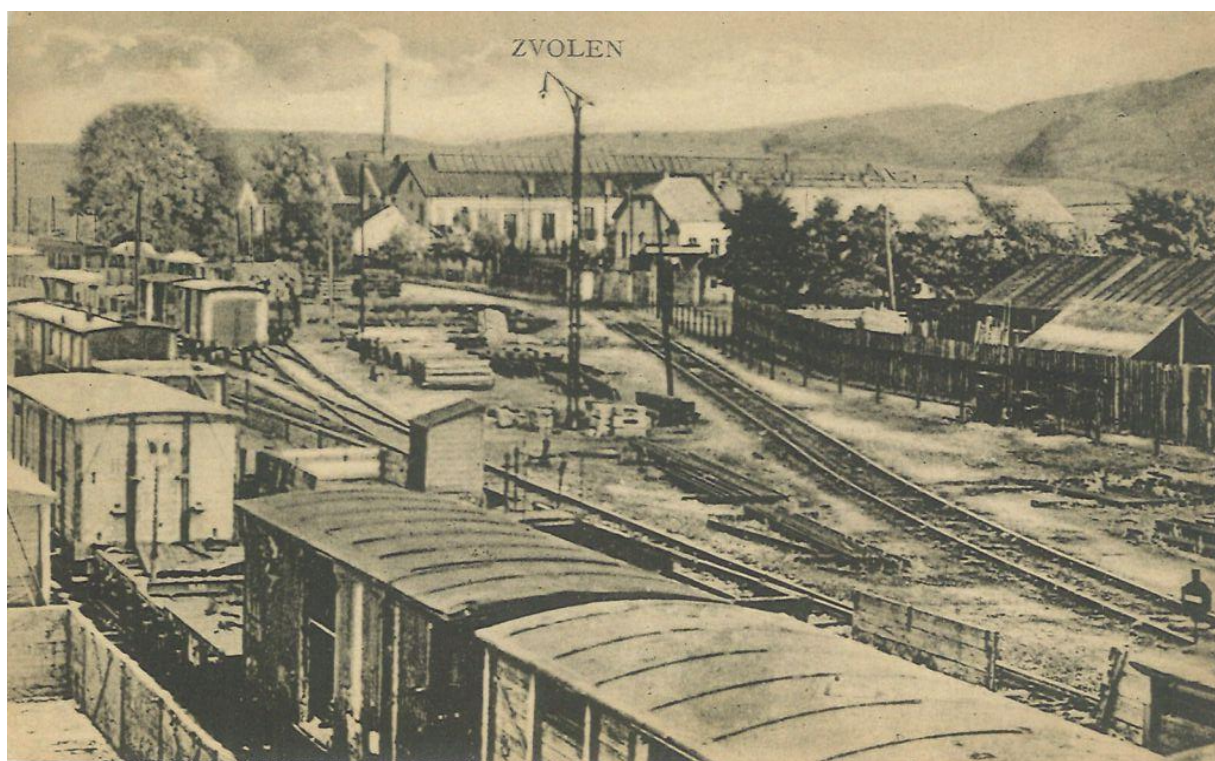
Už od dávnych čias bol Zvolen významnou obchodnou križovatkou a práve vďaka jeho polohe a prístupovou možnosťou na všetky štyri svetové strany, mala doprava významný vplyv na jeho rozvoj. Po stáročia využívania cestnej a riečnej dopravy, pribudla koncom 19. storočia aj doprava železnicou. Tento nový fenomén sa výrazne začal na území terajšieho Slovenska presadzovať cca od roku 1867, po Rakúsko - maďarskom vyrovnaní, kedy si vtedajšia uhorská vláda uvedomila potenciál železničnej dopravy a začala do nej intenzívne investovať. Podkladom pre perspektívu Zvolena, začleniť sa aj do budúcej železničnej siete bol určite aj fakt, že už v roku 1867 začalo súkromné belgické konzorcium bratov Richeovcov budovať Košicko - bohumínsku železnicu

vedúcu z Košíc do Bohumína „ hornou trasou „ cez Kysak, Žilinu a Čadcu. Toto dielo bolo dokončené v roku 1872. Dňa 19.1.1863 vznikla Cisársko - kráľovská privilegovaná spoločnosť železnice Pest - Lučenec - Banská Bystrica a kamenouhoľných baní sv. Štefana / Csász. és kir. szab. Pest - Losonc - Besztercebányai Vasút és Szt. István Köszénbánya Társaság /, ktorá mala v pláne okrem ťažby uhlia postaviť aj železnicu. Výstavba sa začala v roku 1864, ale sprevádzali ju ekonomické problémy spoločnosti, ktorá stavbu zahájila a preto na jar v roku 1869 bola stavba zadaná spoločnosti Wiener Bank - Verein. 3.5.1871 sa odovzdal úsek Salgotarján - Lučenec a 18.6.1871 úsek Lučenec - Zvolen. K celkovému prepojeniu železnice na Košicko - bohumínsku železnicu došlo 12.8.1872 odovzdaním úseku Zvolen -Vrútky a prepojením s úsekom Zvolen - Banská Bystrica 3.9.1873. Toto bol dôležitý moment pre ekonomický, politický a zároveň aj kultúrnospoločenský rozvoj mesta. S výstavbou železníc bolo potrebné budovať aj príslušné zariadenia a dielne na údržbu a opravy dopravných prostriedkov a to predovšetkým rušňov, osobných a nákladných vozňov. Tieto boli postavené pri Železničnej stanici Zvolen. Koncom 19. storočia mali uhorské štátne 15 hlavných a 35 filiálnych dielní, z toho jedna bola práve vo Zvolene. Zvyšovaním dopravy sa rozširovali rozsah služieb pre železnice a pokračovala výstavba dielní a celého areálu. V roku 1918 tu pracovalo spolu 180 pracovníkov. Zo zvyšovaním potreby železničnej dopravy bola nutná aj modernizácia dielní. Rozsah zastavanej plochy dielní niekoľkonásobne zväčšil, **Obrázok 10 -12**. Ešte v 1909 sa závod rozprestieral na ploche 19.000m². Pribudli nové koľajiská, administratívna budova, montážne budovy, technologické zariadenia napr. mostové žeriavy, rušňové zdviháky, parný a pneumatický buchar, špeciálne sústruhy a iné. Po vzniku samostatného Československého štátu prebehli zmeny na železnici pomerene pokojne. Železničné dielne boli prevzaté do správy Československých železníc 23.12. 1918, čím sa skončilo obdobie uhorských štátnych železníc MÁV. Po vzniku nového štátu bolo nutné skonsolidovať stav na železniciach a vytvoriť

novú organizačnú štruktúru. 18.11 1918 vzniklo Ministerstvo železníc a riadenie železníc prevzala nová organizácia - Československé státní dráhy. Pre Zvolenské dielne to znamenalo zvýšenie pracovných výkonov a zákonite aj keď postupne, rozširovanie prevádzok. V prvom rade, rozšírenie vozovky, montovne vozov, drevoobrobňa, rozšírenie nových dielní, administratívnych priestorov, sociálnych priestorov. V roku 1936 činila plocha závodu už 74.751m². V roku 1938 pracovalo v dielňach 369 zamestnancov. Po vzniku Slovenskej republiky v roku 1938, došlo k novej reorganizácii železníc.. V roku 1944 ako sa menila situácia na východnom fronte, nemecká vojenská okupačná správa zaviedla z 8 na 10 hodinový pracovný čas. Zhoršili sa pracovné podmienky a akékoľvek neuposlušnosť nadriadených pracovníkov sa tvrdo trestalo. Na jednotlivých pracoviskách začala vznikať ilegálna činnosť proti fašistickým okupantom a ich prisluhovačom. Uvedomelosť, odhodlanie zamestnancov železničných dielní sa naplno prejavilo počas vzniku Slovenského národného povstania, kedy pre veliteľstvo 1.čs.povstaleckej armády pod vedením generála J. Goliana boli skonštruované obrnené vlaky Štefánik, Hurban a Masaryk, ktoré zohrali významnú úlohu počas bojov v SNP. Ich stavba trvala päť týždňov. Oslobodením mesta Zvolen 14.3.1945 sa začala nová éra rozvoja železničných dielní, ktoré počas vojny neutrpeli vážne poškodenia V roku 1952 dostali železničné dielne jednotný názov ČSD - dielne pre opravu vozidiel. / p.o.v. /. Zároveň prešli pod pôsobnosť Ministerstva dopravy. Zásadný zlom v pôvodnom fungovaní Dielní p.o.v. nastal v júli v roku 1960, kedy bol areál závodu zaliaty rozvodnenými potokmi Zlatý potok a Zolná kedy bola zaplavená tri štvrtina areálu. K tomu sa v júni nasledujúceho pridružil požiar, pri ktorom zhorela montovňa vozňov aj s technickým zariadením a 45 ks opravovaných vozňov. Celková škoda na tú dobu bola vysoká - 4.010.671 Kčs. V roku 1967 bola zahájená výstavba nového závodu. Stavba závodu sa skladala z piatich častí Termín ukončenia výstavby a zavedenia prevádzky určili na rok 1972. Po viacerých komplikáciách pri výstavbe a čiastkových odovzdaní jednotlivých

prevádzok, bol celkový areál dokončený v roku 1985. 1.1. 1987 došlo k zriadeniu podniku s názvom **ŽOS – Železničné opravovne a strojárne Zvolen**.

Obrázok č.13. Politicko-spoločenské zmeny v 90. rokoch priniesli zmeny aj národnom hospodárstve. Pre spoločnosť ŽOS Zvolen to znamenalo začlenenie do štátneho podniku Železnice Slovenskej republiky. V roku sa spoločnosť transformovala do novej právnej formy - akciovej spoločnosti s názvom Železničné opravovne a strojárne a.s. Pod týmto názvom pôsobí aj súčasnosti. Spoločnosť sa stala najvýznamnejším závodom na opravy motorových rušňov na Slovensku. V roku 2022 oslávila spoločnosť 150. výročie založenia a svojej bohatej histórie.

*Obr.č.10 – Pohľadnica – záber na Železničné dielne cca rok 1920 / vydavateľ
Knihkupectvo Haas a Hašek, Zvolen /*

Obr.č.11 - Pohľadnica - záber na hlavnú železničnú stanicu Zvolen a vedľajšie koľajisko pre potreby Železničných dielní cca rok 1905-15. /vydavateľ Levelozölapárusítás, Budapest /

Obr.č.12 - Pohľadnica - záber na Železničné dielne cca rok 1921. / vydavateľ Knihkupectvo Haas a Hašek, Zvolen /

Obr.č.13 - Firemné odznaky ŽOS Zvolen, vydanie k výročiu 100 rokov založenia spoločnosti ŽOS Zvolen rok 1972, vydanie k 30. Výročiu ukončenia 2. Svetovej vojny rok 1975.

2. 3. I. Wittmann & syn, Továreň na bryndzu - Zvolenská mliekareň s.r.o.

V histórii mliekarenstva a bryndziarstva zohrával región stredného Slovenska vždy dôležitú úlohu. Vzhľadom na prírodné podmienky, podnebie a z toho vyplývajúca štruktúra prevažne poľnohospodárskeho charakteru, predurčovalo túto oblasť k produkcii mlieka a výrobkov z neho – vo veľkej miere aj bryndze.. Špeciálne miesto v histórii bryndziarstva a syrárstva tu zohráva rodina Wittmannovcov, ktorá dotiahla svoje pôsobenie v tejto oblasti až do vybudovania mliekarne - na tú dobu, zo širokým výrobným programom. Vznikla spoločnosť I. Wittmann & syn, Továreň na bryndzu. Partnerom Ignácovi sa stal od roku 1920 jeho syn Vojtech Wittmann. Firma sa začala rýchle rozvíjať.

Začiatkom tridsiatich rokov začali spolupracovať pri výrobe krabicových tavených syrov s nemeckým podnikateľom Zwickom, pod názvom Wittmann a Zwick. Továreň Wittmann a syn sa až do druhej svetovej vojny umiestňovala na popredných miestach na výstavách syrov. Spoluprácu na Podkarpatskej Rusi a Sklady v Prahe, Brna, Moravskej Ostravy a Bratislavy. Firma využívala vlastné laboratórium. Šírkou sortimentu prevýšila všetky syrárne vo vtedajšej ČSR, Vyrábala bryndzu, tvrdé syry, mäkké syry, plesňové syry, tavené syry, jogurty a iné. Zaujímavosťou je aj balenie bryndze v keramickej geletke, ktorá bola vyvážaná do Francúzska. Obdobie 1. SR znamenalo pre bryndziarstvo a syrárstvo ďalšie zmeny. V zmysle štátnej protižidovskej hospodárskej a rasovej politiky bol židovský element vo výrobe a predaji bryndze a syrov zlikvidovaný dvoma spôsobmi .V roku 1941 bola firma I. Wittmanna syn arizovaná. Rodina Vojtecha Wittmanna sa spolu s bratom Karolom počas 2. svetovej vojny aktívne zapojila do SNP. Po ukončení vojny, mu bola obnovená 17. júna 1947 živnosť a rozbehol plány na výstavbu novej, modernej továrne., Výstavba podniku sa začala oficiálne 15. augusta 1947. Vo februári 1948 však bola výstavba celého mliekarenského závodu ohrozená a po roku 1949 jeho nehnuteľný majetok bol zabavený. Zmenou politicko - spoločenských pomerov v Československu po roku 1948 prešiel radikálnou zmenou aj celý výrobný - vzťahový proces bryndziarstva, syrárstva a mliekarenstva. Na území Stredoslovenského regiónu vznikli dva podniky, a to Banskobystrické mliekarne so sídlom vo Zvolene a Žilinské mliekarne so sídlom v Žiline, ktoré sa v roku 1960 spojili do jedného podniku Stredoslovenské mliekarne so sídlom vo Zvolene. **Obrázok č. 21.** Tieto mali 11 závodov, pričom jeden sa nachádzal priamo vo Zvolene. Zvolenský závod vyrábala konzumné mlieko, smotanu, jogurt, šľahaný cmar, maslo, oštiepky, parený syr, Termix, prírodné porciované syry a tavené syry. V roku 1991 sa závody rozdelili a vytvorili sa samostatné podniky. Závod vo Zvolene sa premenoval na Zvolenskú mliekareň, š.p. V roku 1989, dcéra Vojtecha Wittmanna, Katarína Wittmannová po rokoch súdnych

sporov, vysúdila budovy a pozemky, a na niekoľko rokov obnovila firemnú značku podniku I. Wittmann a syn pod jej priamym vedením. V roku 2001 bol závod odpredaný francúzskej spoločnosti Bongrain SA. V roku 2005 sa stáva

závod súčasťou francúzskej mliekarne SENOBLE, v roku 2015 súčasťou koncernu Schreiber Foods a od januára 2018 sa závod stáva opäť čisto slovenskou spoločnosťou a zároveň sa mení aj názov na Zvolenská mliekareň S.R.O.

Obrázky č. 14-20.

Obr.č.14 - Poštový firemný lístok rok 1940. / frankotyp + firemné strojové razítko /

Herrn
Yusef Hamik

Mineo

Obr.č.15 a 16 - Poštový firemný lístok rok 1926. /+ vyúčtovanie dodaného tovaru, nemecká mutácia /

[illegible]

I. WITTMANN & SYN

BRYNDZIARENĚ A SYRĚRNĚ VÝROBA MĚKKÝCH A TVRDÝCH SYROV

ZVOLEN

TELEGRAMOVÁ AGENSIA BRUNSEN

TELEFON C. 26

POŠTOVÁ SPRÁVITELNA: PRAHA 400 907

POŠTOVÁ SPRÁVITELNA: WIEN 52 909

POŠTOVÁ SPRÁVITELNA: BUDAPEST 5.508

ZLATÉ MEDAILLE

PARIS 1902 / LONDON 1905

19.V.1932.

Čís. objed. Titl. Františka Lufrová, Frenštát p/Radh.

podanej objednávky

Dovoľujeme si Vám zaslať účet.

a účtujeme, aby Ste nám jeho obnos

Kč 91.75

la odporúčame sa k ďalším ct. objednávkám a znamenáme

ÚČET čís. 8700

s úplnou účtou
I. WITTMANN & SYN.

Zašlite nám na účet a nebezpečie poštou – dráhou

Signo	Čís.	Popis	Počet	Brutto	Tara	Netto	Cena	Obnos	
								Kč	h
IWS 120		geleta jarná ovčia bryndza 3 % dan z obratu	1/10	11.-	1.10	9.90	9.-	89.10	
								2.65	
								91.75	

*Kolku prostá príloha
porušen. výkazu po
Františce Lufrové.*

S'LATÍM IHNEĎ PO ODBRÁNÍ TOVARU
PO AKÝCHKOLIEK SRÁŽOK.

Spisuje bez srážky po odborení tovaru a platí priamo nám, alebo na našu poukážku.
Na reklamáciu, ktorá nastane ihneď po odborení tovaru učiníme, neberieme zreteľ.

Obr.č.17 - Vzor firemnej faktúry I. Wittmann & syn z roku 1932.

Obr.č.18 - Predná časť budovy / v pravo / Továrne na výrobu syrov I. Wittmann & syn. / pohľadnica cca rok 1935 /

Obr.č.19 - Areál budovy Továrne na výrobu syrov v súčasnosti / pohľadnica cca rok 2000 - 2010 /

Obr.č.20 - Poštový firemný lístok – odpovedka, 30.roky, 20. storočia / brat I. Wittmanna /

Obr.č.21 - Firemné odznaky SSM – Stredoslovenské mliekarne Zvolen, jeden z právnych subjektov pôsobiacich v rokoch 1960 – 1991. Roky vydania cca 1970 - 1980.

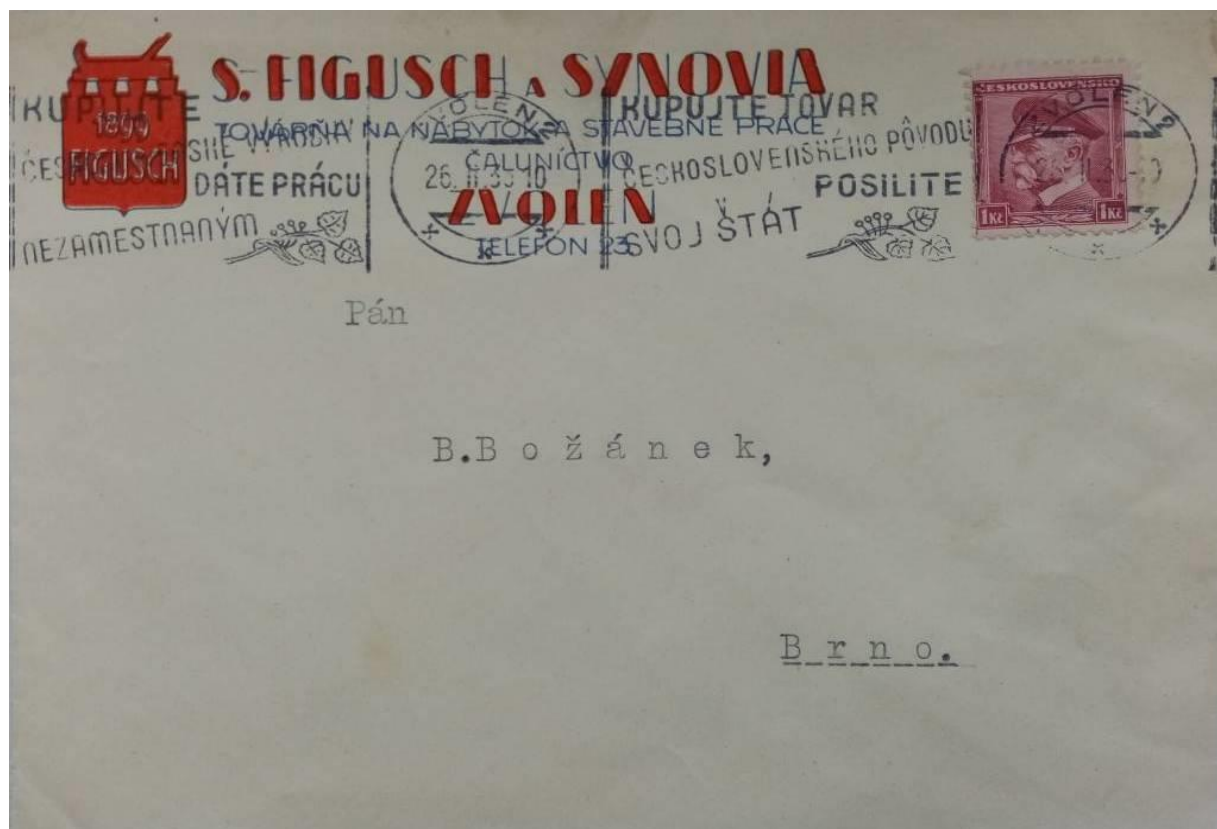
2. 4. S. FIGUSCH A a SYNOVIA, Zvolen

Okolie Zvolena predstavovalo veľkú zásobáreň drevnej hmoty a preto sa vývojom logicky začala vytvárať skupina ľudí - remeselníkov, ktorí sa venovali spracovaniu drevnej hmoty a následne z nej, vytvárania výrobkov. V 19.storočí nastáva v Rakúsko - Uhorsku značný rozvoj priemyslu. Na území Zvolena začínajú vznikať drobné drevárske výrobné závody, z ktorých niektoré počas prvej svetovej vojny a po jej skončení zanikali, no niektoré sa naopak rozširujú a modernizujú a zanikajú až v tzv. „znárodňovacom procese“, „Medzi nimi však boli aj firmy, ktoré svojou činnosťou prispeli k rozvoju mesta a dali základ na rozvoj drevoobrábačskému odvetviu a to hlavne firma S.FIGUSCH a SYNOVIA. Firmu založil Samuel Ján Figush . **Obrázok č. 22 a 23.** Vyrábali matrace do postelí, otomany, divány a podobne. Zaujímavosťou je aj to, že medzi rokmi 1921-23, pracoval vo firme ako stolársky pomocník Klement Gottwald, neskorší prezident. 30 a 40 rokov boli pre firmu S.FIGUSH a SYNOVIA najúspešnejšie. Firma vyrábala nábytok všetkého druhu podľa objednávok .Firma v čase jej najväčšieho rozmachu v rokoch okolo 1937, zamestnávala približne 73 ľudí. Dňa 27.2.1948 prípisom od Povereníctva obchodu a priemyslu bol podnik zoštátnený.

*Obr.č.22 - Budova firmy Figush & syn, v ktorej sídlil obchod a výrobné dielne /
pohľadnica cca rok 1935 /*

Obr.č.23 - Firemná obálka rok 1935. / reklamné strojové razítko /

2. 5. Bučina Zvolen - KRONOSPAN, s.r.o. Zvolen

Oddávna mal Zvolen veľké predpoklady stať sa strediskom drevospracujúceho priemyslu aj zo zreteľom na tradície piliarskeho spracovania drevnej hmoty a nábytkárskej výroby, ale predovšetkým na ťažbu dreva v blízkom i vzdialenejšom okolí. Drevokombinát Bučina, ktorého slávnostné zahájenie výstavby bolo zahájené dňa 9.5.1946 patrí medzi prvé podniky na Slovensku, ktoré vznikli po ukončení druhej svetovej vojny. 2.8. 1946 20. marca vznikla účastinárska spoločnosti pod názvom BUČINA, drevárska priemyselná spoločnosť vo Zvolene. Predmetom podnikania bolo :

- nákup, spracovanie a zužitkovanie dreva všetkého druhu
- výroba podvalov, drevotrieskových dosák, hračiek, nábytku, predmetov domácej potreby, parkiet, a iných výrobkov z dreva
- chemické spracovanie dreva
- impregnovanie dreva a drevárskych výrobkov všetkými spôsobmi
- obchod s drevom a drevenými výrobkami
- nadobúdanie, najímanie a zakladanie podnikov a závodov slúžiacich spoločnosti alebo s ňou súvisiacich

V roku 1947 bola rozbehnutá výroba prevádzky Pílnice, kedy okolo mája vyrobili prvé podvaly. Toho istého roku bol zahájený proces výstavby výrobných hál drevotrieskových dosiek, Impregnácie, Lúpačky. V roku 1948 sa realizovala výstavba hál Prierezovne, Parketárne, dostavba hál DTD, Lúpačka a Impregnácie. Po roku 1948 nastali zmeny vo vlastníckych vzťahoch a v organizácii spoločnosti. Dňa 27. 6.1948 bola Vyhláškou ministerstva priemyslu Bučina znárodnená a získala právny štatút Národného podniku.

Obrázok č. 25. Výroba sa rozšírila o sortiment „ podvalčekov „ , ktoré boli potrebné v baníctve pri ťažbe uhlia. Začiatkom roku 1949 sa započala výroba drevotrieskových dosiek DTD, Zavedením tejto výroby sa stala Bučina vo svetovom meradle priekopníkom vo výrobe konštrukčných veľkoplošných materiálov. Bučina Zvolen v tomto roku v rámci odbornej prípravy, otvára

Závodné učňovské stredisko. V roku 2004 je založená Združená stredná škola drevárska, Zvolen. **Obrázok č. 26.** S nástupom druhej päťročnice v roku 1956, sa začala výroba furalu a neskôr ná väzne výroba brikiet, spracovaním nezvlákniteľného odpadu - pilín. V impregnácií dreva došlo taktiež k zmenám zavedením československého patentu viaccyklickej impregnácie. Tento patent vyvinuli pracovníci ŠDVÚ v Bratislave 1961-69, sa odsúhlasila aj II. etapa budovania podniku. 21. augusta 1969 sa slávnostne zahájila výstavba linky na výrobu drevovláknitých dosiek suchou cestou a linky na povrchovú úpravu DVD a DTD dosiek. Rozvíja sa aj výroba Drevostavieb. Tá začala výrobu predajných a novinových stánkov, chatiek, materských škôl, telocviční ubytovacích jednotiek. S názvom VACHTA sa začali vyrábať ubytovacie jednotky, ktoré sa vyvážali napríklad do Jemenu, do Sovietskeho zväzu a iných krajín. Dobré meno si získali na Urale, kde ich využívala v 90 tých rokoch výskumná expedícia v oblasti polárneho kruhu a to pri teplotách až mínus 30 - 40 stupňov Celzia a to v plnej prevádzke. V neskoršom období sa rozšíril výrobný program Drevostavieb a začali sa vyrábať tzv. lepené drevené drevostavby LEOS. Pri výrobe drevostavieb sa využívali ako konštrukčný materiál vodovzdorné preglejované dosky. Koncom päťdesiatych rokov ponúкло Ministerstvo ľahkého priemyslu Bučine výrobnú linku na výrobu preglejok, no v tom čase sa jej montáž nezrealizovala. Napriek tomu vedenie podniku malo záujem perspektívne záujem o tento druh výroby a po zabezpečení finančných prostriedkov a náležitostí na výstavbu prevádzky, táto bola zahájená v roku 1969. Rozšíril sa aj výrobný program o niekoľko špeciálnych produktov ako napr. vodovzdorné preglejky s fenolickými fóliami, protišmykové preglejky, lôžkové panely a iné. Zaujímavou oblasťou výrobného programu je aj prevádzka Tvarové lisovanie. Prvé pokusy s týmto programom sa začali v Bučine v roku 1952. Po počiatočnej skúšobnej výrobe, táto začala byť úspešnejšia od roku 1962 a to špeciálnou výrobou pre armádu s krycím názvom „Košťe,“. Výroba bola založená na lisovaní bukových štiepok a na spevnenie sa používalo lepidlo.

Výrobky bolo možné „ nájsť „ ako pažby samopalov, črienky na vojenské nože a bodáky. Začiatkom 70. rokov sa postupne zahájila aj rekonštrukcia prevádzky výroby DTD dosák. Hlavnú výrobu tvoria dva druhy výrobkov a to BUKAS 3-vrstvá DTD s brúsenou povrchovou vrstvou a BUKASAL s plošne lisované DTD s laminovanou fóliou z plastov. Taktiež sa stal zaujímavým výrobným produktom aj DEOS - dekoratívny obklad stien a stropov. Koncom sedemdesiatych a počas osemdesiatych rokov prebiehali aj vzhľadom na vyššiu potrebu preglejovaných dosiek v národnom hospodárstve významne technické úpravy aj na prevádzke Preglejka..Táto sa neskôr začala orientovať na zákazkovú malosériovú produkciu so zameraním na mechanicko - fyzikálne vlastnosti. Takmer celá produkcia výroby je určená na export. Na podporu a zabezpečenie servisu výroby, bol založený v roku 1.1.1977 Strojárenský závod, ktorý mal spolu aj s externými firmami zabezpečovať montáž a údržbu strojnotechnologických zariadení. Druhým „ obslužným „ závodom bola Cestná a koľajová doprava. Jej úlohou bolo zabezpečovať dopravu vagónových jednotiek k jednotlivým prevádzkam na Bučine. V súčasnosti sa tieto služby zabezpečujú externe prostredníctvom ŽSR. Druhou časťou tejto prevádzky bola aj automobilová doprava. V súčasnosti sú tiež tieto služby zabezpečované externe. Začiatkom deväťdesiatych rokov, zmenou spoločensko - politického systému, privatizácií a vstupom zahraničného kapitálu nastali zmeny aj v spoločnosti Bučina Zvolen. 1.5.1992 bola založená spoločnosť Bučina a.s. Vplyvom obchodných transakcií a rozhodnutím vtedajšieho vedenia firmy, bol umožnený vstup zahraničného kapitálu do spoločnosti Bučina a.s. a počasnasledujúceho obdobia Bučinu a.s. kapitálovo ovládla konkurenčná spoločnosť KRONOSPAN ZVOLEN, s.r.o. Od 1.10.2019 definitívne KRONOSPAN, s.r.o.

Obrázky 24 a 27.

Obr.č.24 - Budova firmy Bučina n.p. Zvolen, záber v pravom rohu hore, pohľadnica cca 80. roky. / vydavateľ PRESSFOTO Bratislava /

Obr.č.25 - Firemná obálka rok 1959. / doporučená zásielka /

Obr.č.26 - Záber na budovu Strednej priemyselnej školy drevárskej Bučina Zvolen - vľavo hore. Pohľadnica 80.roky vydania. / vydavateľ PRESSFOTO Bratislava /

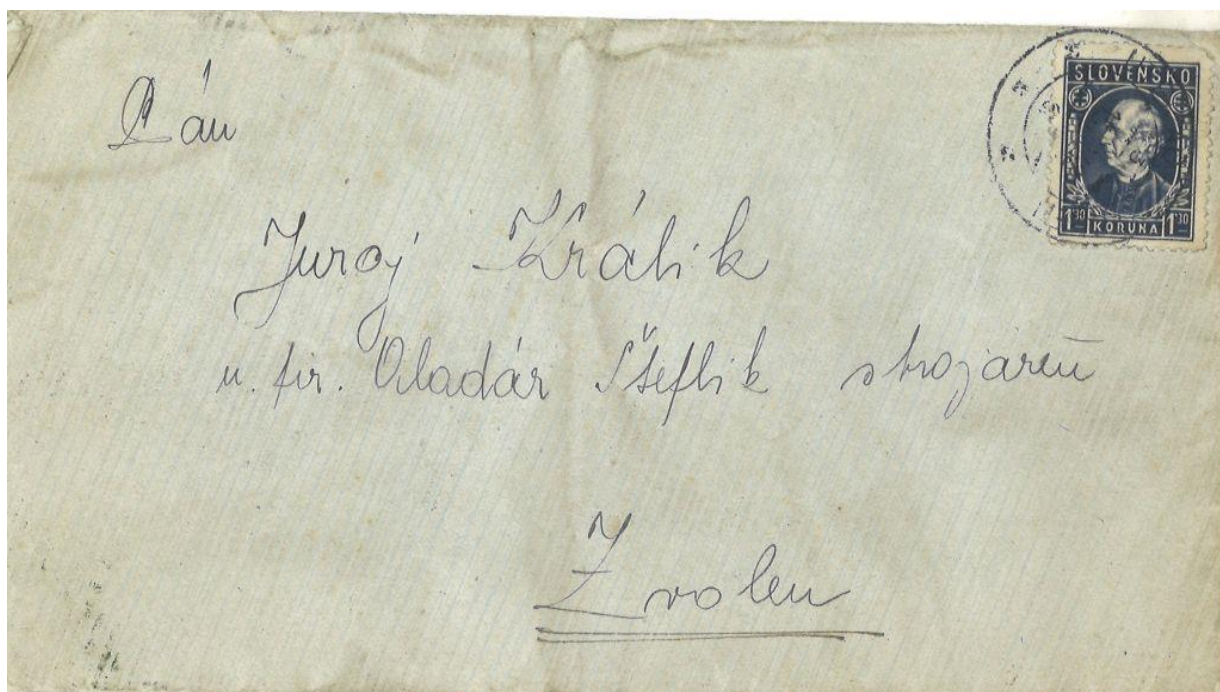
Obr.č.27 - Firemné odznaky Bučina Zvolen. Roky vydania cca 1970 - 1980.

2. 6. Ostatné závody

2. 6.1. ALADÁR ŠTEFLÍK - továreň na železné konštrukcie a inštalačné podniky

Približne okolo roku 1926 vznikla kovoobrábačská dielňa, ktorá sídlila až do roku 1948 v budove súčasného Robstavu. Postupne sa pretransformovala na závod zaoberajúci sa železiarenskou činnosťou, výrobou a montážou železných konštrukcií, stavebnou a obchodnou činnosťou.. Keďže sa firma rozrastala, medzi rokmi 1941 - 1944 bola v areáli závodu pristavená nová montážna hala. V období najväčšieho rozmachu firmy, táto zamestnávala približne 67 - 68 pracovníkov. **Obrázok 28, 30, 31.** Pre obyvateľov Zvolena sa na dlhé roky stala známou aj realizácia ozdobného, kovového zábradlia, okolo parku na terajšom námestí SNP. / detail zábradlia na **obrázok č. 29** /. Zmenou politicko - spoločenských pomerov, nastal aj u firmy Aladár Šteflík - továreň na železné konštrukcie a inštalačné podniky, prakticky koniec jej pôsobenia, keďže vyhláškou Ministra priemyslu zo dňa 27. júna 1948 o znárodnení podnikov podľa zákona č.114/1948 Zb. bola firma znárodnená a ukončila činnosť.

Obr.č.28 – Súkromná poštová zásielka zamestnancovi firmy Aladár Šteflík - Jurajovi Králikovi. Rok odoslania cca 1942.

Obr.č.29 – Záber na časť ozdobného zábradlia na námestí vo Zvolene, ktoré realizovala firma Aladár Šteflík –Továrň na železné konštrukcie a inštalačné podniky, pohľadnica cca rok 190. / vydavateľ Knihkupectvo Haas, Zvolen /

Obr.č.30

ALADÁR ŠTEFLÍK továrň na železné konštrukcie a inštalačné podniky ZVOLEN Telefon 71 Účet poštovej sporiteľne č. 3465	DOPISNICA	
Zvolen, dňa <u>12. januára</u> 19<u>48</u>.	Titl.	Okresný úrad ochrany práce
Vaša značka: 9253/1947	<u>vo Z v o l e n e .</u>	
Váš list zo dňa: 5.I.1948.		
Naša značka: Š/sok- 26/48.		
Predmet: Ján Penička, voj. invalid, Pliešovce, 431. umiestnenie.		

Obr.č.31.

Odpovedajú na Váš ot.dopis ohľadom umiestnenia voj.invalidu Jána Peničku z Pliešoviec č.431,uctive Vás prosíme,aby ste menovaného poslali do nášho závodu,aby sme sa mohli presvedčiť o jeho práceschopnosti.

Porúčame sa Vám v dokonalej účte :

Okresný úrad ochrany práce vo Zvolene		A.ŠTEFLÍK-ZVOLEN
číslo dňa:	13. I. 1948	Továrň na stroje, konštrukcie a inštalačné podniky
číslo:	337	
obdobie dňa:	9253/47	47/48
podpis:	Balko	

22. 1. 1948

Obr.č.30 a 31 – Súkromná firemná dopisnica adresovaná Okresnému úradu ochrany práce o možnosti zamestnania vojnového invalida vo firme Aladár Šteflík. Rok odoslania cca 1948.

2. 6. 2.Československá štátna automobilová doprava, n.p. , Dielenský závod 1695 Zvolen

S rozvojom automobilovej dopravy a zároveň aj s potrebou zabezpečenia servisu pre automobily po druhej svetovej vojne, Československé štátné dráhy, ktoré po roku 1945 zabezpečovali aj cestnú dopravu, rozhodli o vybudovaní závodu na opravu autobusov. V auguste, v roku 1947 sa tak zahájila výstavba závodu vo Zvolene, ktorý mal celokrajský význam. a 2. júla toho istého roku, tu bol zriadený opravárenský závod so špeciálnym určením generálnych opráv autobusov. v roku 1954 sa stáva samostatným podnikom Československé automobilové opravovne so sídlom vo Zvolene. V tejto dobe patrili do

výrobného programu závodu hlavne opravy autobusov Škoda 706 RO. **Obrázok č.33.** V roku 1960 hľadá spoločnosť LIAZ - Jablonec nad Nisou, vhodnú, značkovú opravovňu, kde bolo možné overiť skúsenosti z výroby a premietnuť skúsenosti z opravárenskej činnosti do konštrukcie vozidiel. V tomto období bol závod vo Zvolene pričlenený pod LIAZ n.p. , pod názvom LIAZ Zvolen 06 n.p. **Obrázok č. 32.** Činnosť sa špecializuje na generálne opravy autobusov, výrobu náhradných dielov pre motory Š 706 RT a od roku 1970 začína s montážou nákladných automobilov LIAZ rady 100, 110 a taktiež výroba podvozkov pre kompletizáciu špeciálnych automobilov pre ďalšie podniky. Po rozdelení ČSFR a vzniku Slovenskej republiky v 1993, došlo aj k zmene vlastníckych vzťahov v závode LIAZ Zvolen. Zápisom do Obchodného registra SR, vznikla 22.12.1992 nová spoločnosť LIAZ Zvolen, s.r.o. Nová spoločnosť sa definitívne preorientovala na montáž autobusov. Zakúpila licenciu na poľské autobusy značky Autosan. Spočiatku zmontovala niekoľko vozidiel, neskôr pod touto značkou, neskôr prešla na výrobu pod vlastnou značkou Granus. V roku 2000 bol na spoločnosť LIAZ Zvolen vyhlásený konkurz a v roku 2003 bola kompletne výroba vo zvolenskom závode definitívne ukončená.

Obr.č. 32- Firemný odznak LIAZ Zvolen č.06, rok vydania cca 1972 -80

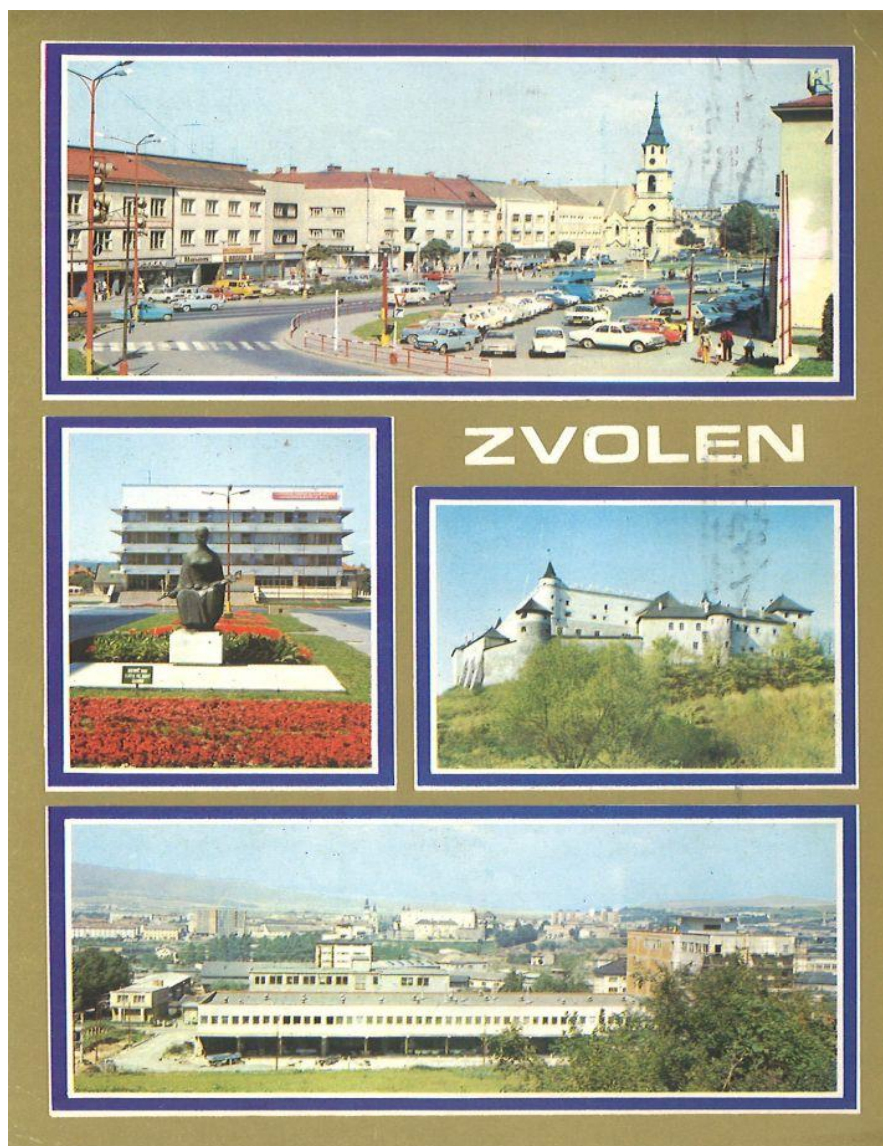

Obr.č. 33- Poštová známka autobus

Škoda 706 RTO. Typ autobusu, kde sa na Slovensku, v závode vo Zvolene prevádzali generálne opravy / vydanie POFIS č.1031, rok vydania 1958, séria „ Vývoj výroby automobilov „ /

2. 6.3. Stredoslovenský mäso priemysel, n.p. Zvolen - Mäsový priemysel, š.p.

Významne postavenie a dôležitú úlohu vzhľadom na priaznivé prírodné, klimatické, geografické podmienky a zároveň aj na poľnohospodársku tradíciu má potravinársky priemysel. Vo Zvolene bolo hlavne po skončení druhej svetovej vojny postavených niekoľko významných potravinárskych závodov. Nakoľko zohrával Zvolen aj významnú úlohu pri zásobovaní obyvateľstva mäsom a mäsovými výrobkami a taktiež aj z toho dôvodu, že v blízkom okolí je rozšírená živočíšna výroba, bola v 50. rokoch minulého storočia, naplánovaná výstavba mäso kombinátu , ktorý sa začal stavať v roku 1959 a jeho prevádzka sa začala v roku 1962 - 1963. **Obrázok č. 34.** Mäso kombinát mal okrem štandardných prevádzok spracovania mäsa aj výrobu údenín a konzerváren. Výrobky Zvolenského mäso priemyslu dosahovali vysokú kvalitu a získali aj niekoľko ocenení , napr. s výrobkom maďarskej salámy sa dostali na 1. miesto vo vtedajšej celoštátnej súťaži. Pád politicko – spoločenského režimu po roku 1989 a následné otvorenie obchodného trhu prinieslo vtedajším štátnym podnikom zásadné problémy s konkurencieschopnosťou.

Obr.č.34 - Budova firmy Stredoslovenský mäso priemysel n.p. Zvolen, záber v spodnej časti pohľadnice, pohľadnica 1978 / vydavateľ Nakladateľstvo PRAVDA, Bratislava /

Doplatila na to taktiež aj spoločnosť Stredoslovenský mäsový priemysel n.p. Zvolen. Podnik sa najprv rozpadol na viacero jednotlivých, menších závodov, ktoré postupne prešli do súkromných rúk. Vo Zvolene vznikol samostatný závod. Po privatizácii v roku 1996 sa pretransformoval na obchodno - výrobnú spoločnosť Mäso kombinát Čupka s.r.o. Po ekonomických kauzách sa pomerne krátko po privatizácii, podnik dostal do konkurzu a zanikol a tým aj jeden z významných dodávateľov mäsa a mäsových produktov v okrese Zvolen.

2. 6. 4. Zvolenská priemyselná pekáreň n.p. - Stredoslovenské pekárne a cukrárne Banská Bystrica n.p. , Závod Zvolen

Toto potravinárske odvetvie, malo vo Zvolene oddávna dôležité postavenie. Či už v stredoveku, kedy malo podobu predovšetkým vo forme domáceho pečenia v malých množstvách, neskôr rozvojom remeselníckej činnosti, bola táto zastrešovaná pekárskymi cechmi a hlavne od začiatku 19. storočia sa postupne transformovala do podoby menších typových prevádzok. Pekárenská výroba v Zvolene prešla po vojne a hlavne po roku 1948 viacerými zmenami. Malé súkromné prevádzky sa rušili a boli nahradzované veľkopekárenskou činnosťou. Politicko - spoločenské zmeny po roku 1948 mali za dôsledok systémové zmeny vo fungovaní pekárenského a tiež cukrárenského odvetvia. V procese „socializácie“, ktorá v tom období nastala sa začala presadzovať filozofia veľkopekárenských podnikov. Na základe tejto stratégie začal vznikať národný podnik, ktorý sa po niekoľkých reorganizáciách zmenil na Stredoslovenské pekárne a cukrárne n.p. Banská Bystrica. Zároveň sa postupne zahájila výstavba nových prevádzok, vo **Zvolene 1976**,

Po roku 1989 dochádza taktiež aj v odvetví pekárstva a cukrárstva k organizačným a majetkovo - právnym zmenám. Tieto zmeny sa týkali aj závodu vo Zvolene. V rámci podniku Stredoslovenské pekárne a cukrárne n.p. Banská Bystrica došlo organizačným zmenám, kde sa závod vo Zvolene z podniku odčlenil a následne bola vytvorená spoločnosť spoločnosť Pekárne a cukrárne Zvolen š.p. a to dňom 1. septembra 1991. Jej pôsobenie trvalo zhruba päť rokov, počas ktorých mala významné postavenie v zabezpečovaní zásobovania pečivom a cukrárskymi výrobkami okres Zvolen a blízke okolie. Dňom 30. 9. 1996, firma ukončila činnosť a spoločnosť Pekárne a cukrárne š.p. Zvolen, bola zrušená a vymazaná z Obchodného registra SR

2. 6.5. Stredoslovenské hydinárske závody, n.p. Zvolen

Hydinársky priemysel v minulosti netvoril samostatný celok, ale bol súčasťou tradičných odvetví. Dňa 2.12. 1952 vznikol podnik Stredoslovenské hydinárske závody n.p. so sídlom vo Zvolene. **Obrázok č. 35.** K hlavným činnostiam podniku SHZ patrili spracovanie jatočnej hydiny. V závodoch SHZ, n.p. Zvolen sa ročne spracovalo 235 mil. kusov vajec. Koncom 60. rokov SHZ, n.p. Zvolen vytvoril podmienky aj na nákup a spracovanie zveriny. V roku 1991 sa Stredoslovenské hydinárske závody rozdelili a vo Zvolene vznikla akciová spoločnosť Hydinársky priemysel Zvolen. Firma mala naďalej dôležité postavenie v oblasti zabezpečovania zásobovania hydinového mäsa a vajec v okrese. V súčasnosti spoločnosť Hydinársky priemysel Zvolen je už minulosťou, nakoľko bola zlikvidovaná, a to dňom zápisu v ORSR k 17.5. 2016.

Obr.č.35 - Firemné odznaky Stredoslovenské hydinárske závody Zvolen. Roky vydania cca 1972.

2. 6.6. Družstevný veľkoobchodný podnik, Zvolen – DRU a.s. Zvolen

K dôležitým podnikom v potravinárskej oblasti vo Zvolene patrila aj Družstevný veľkoobchodný podnik / DVP / Zvolen. **Obrázok č.37** Ťažiskom potravinárskej výroby bolo sústredené na spracovanie medu a porciovaním šípkového čaju. Taktiež sa začína výroba slaných tyčiniek, plnených sladkých trubičiek a rezov. V roku 1991 bola spoločnosť premenovaná na Družstevný obchodný a výrobný podnik, akciová spoločnosť. / DOVP, a.s. /, ktorého vedľajšou činnosťou bola aj výroba sladkých a slaných trvanlivých pečív pod názvom „ DRU „. Ďalšou činnosťou firmy bola výroba zmrzlinových kornútov, balenie strukovín a maku. Na túto tradíciu nadviazala spoločnosť COOP VÝROBA s.r.o. vo Zvolene,

Obr.č.36 - Firemná obálka rok 2007 DRU a.s., nástupnícka spoločnosť firmy DVP - DVOP.

Obr.č.37 - Firemný odznak spoločnosti DPV Zvolen. Roky vydania cca 1967 – 75.

Tu vznikli sezamové a grahamové tyčinky, rodinné balenia rezov a inovovali sa obaly výrobkov a ich dizajn.. V roku 1999 došlo k transformácii družstva COOP VÝROBA na akciovú spoločnosť DRU, a.s.. V roku 2005 firma centralizovala výrobu do jedinej výrobnjej prevádzky do Zvolena, kde pôsobí aj v súčasnosti.

Obrázok č. 36

4.To najdôležitejšie o mojej ročníkovej práci

Touto stručnou, encyklopedickou formou, doplnenou o ukážky pohľadníc, o filatelistický materiál zo svojej zbierky, fotografiami zbierkových predmetov, odznakmi a aj s fotozábermi z knižných publikácií, som sa snažil záujemcov oboznámiť z históriou, technickými zaujímavosťami a osudom najdôležitejších predstaviteľov hospodárskeho života vo svojom rodnom meste, respektíve jeho blízkeho okolia. Informácie som čerpal hlavne s odbornej literatúry a to najviac o historicky najvýznamnejšom podniku UNIONKA, o ktorej mám aj najviac podkladov, ďalej hlavne z webových stránok www.zvolen.sk a webového portálu www.e-obce.sk. Zo získaním informácií o niektorých podnikoch som mal problém, nakoľko knižnej literatúry venujúcej sa podrobne tejto proble-

matike je málo a časť informácií som získal aj vďaka ochote pracovníkov Lesníckeho a drevárskeho múzea vo Zvolene. Časť informácií som čerpal aj s osobných poznatkov, nakoľko som mal možnosť v niektorých podnikoch aj dlhodobo pôsobiť. Myšlienkou mojej práce bolo poskytnúť informácie nielen písanou formou, ale samozrejme hlavne aj obrazovou, čiže prostredníctvom súčasných alebo dobových záberov, na pohľadniciach a zaujímavých poštových materiáloch.